

ANADOLU'DA BİR İSTİKLAL ATEŞİ:
KARAMANOĞULLARI BEYLİĞİ-MOĞOL MÜCADELELERİ
AN INDEPENDENCE WAR IN ANATOLIA:
KARAMANIDS-MONGOLS STRUGGLES

MEHMET ALİ KAPAR

Dr. Öğr. Üyesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü
Asst. Prof. Dr. Karamanoğlu Mehmetbey University, Faculty of Literature, Department of History
mkapar78@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0002-7812-1406>

FADİME KOÇAK

Y.Lisans Öğrencisi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Graduate Student, Karamanoğlu Mehmetbey University, Institute of Social Sciences
fadimeoksuz95@gmail.com

 <https://orcid.org/>

Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi - Journal of Turkish Researches Institute
TAED-65, Mayıs - May 2019 Erzurum
ISSN-1300-9052

Makale Türü-Article Types : Araştırma Makalesi-Research Article
Çeliş Tarihi-Received Date : 23.01.2019
Kabul Tarihi-Accepted Date : 17.04.2019
Sayfa-Pages : 245-264

 <http://dx.doi.org/10.14222/Turkiyat4107>

www.turkiyatjournal.com
<http://dergipark.gov.tr/ataunitaed>

This article was checked by

 iThenticate

ANADOLU'DA BİR İSTİKLAL ATEŞİ:
KARAMANOĞULLARI BEYLİĞİ-MOĞOL MÜCADELELERİ
AN INDEPENDENCE WAR IN ANATOLIA:
KARAMANIDS-MONGOLS STRUGGLES

MEHMET ALİ KAPAR-FADİME KOÇAK

Öz

XII. yüzyıldan itibaren Moğollar, Türklerin yoğun olarak yaşadıkları Mâverâünnehir ve Horasan coğrafyasına yönelik istila hareketi başlatmıştır. Bu istilalar, kesif Türkmen nüfusunun Anadolu'ya doğru göç hareketine neden olmuştur. 3 Temmuz 1243 Köse Dağ Savaşı'nda Türkiye Selçuklu Devleti'nin Moğollar karşısında bozguna uğramasıyla da Moğolların Anadolu coğrafyasına hâkim olma süreci başlamıştır. Bu dönemde Moğollar, özellikle Türkmenler ile mücadele etmişlerdir. Zira Moğol Hanı'ndan ve onların Anadolu'daki vali ve noyanlarından çıkar elde etmek için bazı Selçuklu devlet erkânı da Karamanoğulları başta olmak üzere diğer Türkmen beylerine yönelik şiddet hareketlerine girişmişlerdir. Anadolu'da Türkmen beylerinin hem Moğollar hem Selçuklu Devleti idarecilerinin uyguladıkları politikalar nedeniyle birlikte hareket etmekten başka şansları kalmamıştır. Nitekim Karamanoğulları öncülüğünde hareket eden Türkmen kuvvetleri, zamanla Moğol kuvvetlerini yıpratmışlardır. Karamanoğulları, Anadolu'da Moğolların uyguladıkları şiddet politikaları üzerine sürekli isyan etmiş ve her fırsatta Konya'yı ele geçirmek için uğraşmıştır. Karaman Beyleri, zamanla Moğol işgal ve kıyımlarına ses çıkarmayan Selçuklu Devleti'nin yerini almış ve Anadolu Türklüğünün savunucusu hâline gelerek 1308 yılından itibaren de kendini Selçukluların namzedi olarak görmüştür. Anadolu coğrafyasında böyle hareket eden ve zamanla Moğol noyanlarının başvurdukları güçlü beylik olan Karamanoğulları, Mahmud Bey döneminde Konya'yı son kez ele geçirerek istiklallerini ilan etmişlerdir. İlhanlı hükümdarı

Abstract

Since XII. Century, Mongols started an invasion movement to Transoxiana / Maveraünnehir and Khorasan/Horasan geographies where Turks live intensively. These invasions caused immigration of intense Turkmens population towards Anatolia. In 3rd July 1243 Battle of Kose Dag, Mongols dominance process on geography of Anatolia started because of defeat of Turkey Seljuks State face to Mongols. In this period, Mongols fought especially with Turkmens. Because, also some of Seljuk high state officials set to violence against other Turkmen Seignories especially Karamanids for the purpose of generating profit from Mongols' Khan and their governor and Noyans on Anatolia. Turkmen Seignory has no chance than acting together on Anatolia because of policies applied by both Mongols and Seljuks State. Thus, Turkmen forces who act under Karamanids put Mongols forces in difficult situation in time. Because of violence policies applied by Mongols on Anatolia, Karamanids always rebelled, and tried every opportunity to conquer Konya. Karamanids Seignories, took place of Seljuk State which let Mongol's occupations and slaughters pass unchallenged in time, and has seen themselves as the heir of Seljuks' from 1308 by becoming advocate of Anatolian Turks. Karamanids who acted like this and became strong seignory where Mongols' Noyans consulted announced their independence by conquering Konya last time in the period of Mahmud Bey. All the Beyliks in the Anatolian geography declared their dominance in their own regions of influence and full independent Anatolian Beyliks emerged after death of ruler of Ilkhanate Abu Sa'id Bahadur Khan in 1335. In

Ebu Said Bahadır Han'ın 1335 yılında ölmesinin ardından Anadolu'da bulunan tüm beyler kendi nüfuz bölgelerinde hâkimiyetlerini ilan ederek tam bağımsız beylikler olarak ortaya çıkmışlardır. Bu çalışmada Türkiye Selçuklu Devleti'nin dağılma sürecine girmesinin ardından güçlü bir şekilde hâkimiyet mücadelesine giren Karamanoğulları ile Moğollar arasındaki mücadeleler incelenecek ve Karamanoğullarının Türkiye Selçuklu Devleti ve Ermeniler ile mücadelelerine bu eksenle yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Moğollar, Türkiye Selçukluları, Karamanoğulları Beyliği, Noyan, Karamanoğlu Mehmed Bey, Güneri Bey.

this study, the struggle between Karamanids, who got into strong struggle for domination after Turkey Seljuk State's enter into the process of disintegration, and Mongols, and place will be given to Anatolian struggles in this axis.

Key Words: Mongols, Turkey Seljuks, Karamanids, Noyan, Karamanoğlu Mehmed Bey, Güneri Bey.

Giriş

Anadolu Türk tarihinin kırılma noktalarından birisi olan 1243 Köseadağ Savaşı sonucunda Türkiye Selçuklu Devleti, Moğollar karşısında bozguna uğrayarak yıkılma sürecine girmiştir. Moğolların Anadolu'da hâkimiyet kurmaya başlamaları da bu savaşın akabinde meydana gelmiştir. Bu baskı siyasetine sadece Türkiye Selçukluları maruz kalmamış, Anadolu'daki diğer Türkmen beylikleri de Moğolların istila hareketlerinden ağır darbeler almıştır. Türkmen beylerinin hem Moğolların hem de Anadolu'da sarsılan otoritelerini yeniden sağlamak isteyen Selçuklu Devleti'nin uygulamış oldukları siyaset karşısında birlikte hareket etmektense başka şansları kalmamıştır.

Mevcut duruma karşı Anadolu'da istiklal ateşini yakan ve bu uğurda en çok mücadele veren beyliklerin başında şüphesiz Karamanoğulları Beyliği gelmektedir. Çalışmamızda önce Karamanoğullarının ve Moğolların Anadolu'ya gelişi hakkında kısa bilgi verilecek, ardından aralarındaki mücadeleler ortaya konulacaktır.

Kaynakların geneli, Karamanoğullarının menşeyini Oğuzların Avşar veya Salur boyuna dayandırmaktadır (Uzunçarşılı, 2003, s. 2; Sümer, 2001, s. 454). İbn Bîbî; *"Bunların babası Karaman, hayatının ilk yıllarında Kameddin vilayeti adıyla meşhur olan Ermen [Ermenek] ve çevresi nahiyelerinde yaşayan bir Türkmen kömürcü idi. Her zaman ora dağlarından Larende'ye kömür çeker, çoluk çocuğunun rızkını o işle sağlardı. Baycu Noyan'ın Rum'a ikinci gelişi sırasında çıkan karışıklıklar sırasında fitne ve fesatlara uyup fırsat bilerek aynı milletten insanlardan topluluk meydana getirdi. Yol kesip haramilik yapmaya başladı."* (İbn Bîbî, 1996, s. 202) şeklinde Karamanoğullarının Moğol istilası karşısında Anadolu'da Türkmen taifesini etrafında topladığını kaydetmektedir. Dönemin önemli tarihçilerinden Yazıcızâde Ali ise Karamanoğullarının Avşar boyuna mensup olduklarını *"Avşar Han aslındansın, sana Oğuz töresinde ulu beglik degüresin, benimsin..."* (Yazıcızâde Ali, 2017, s. 676; Başkan, 2016, s. 267) belirtmiştir. Fuat Köprülü ve Tahsin Ünal ise kaynaklardaki bu bilgilere katılmayarak Karamanoğullarının Salur boyuna mensup olduğunu ifade etmişlerdir (Köprülü, 1925, s. 191; Köprülü, 1978, s. 136-137; Ünal, 2001, s. 8-11).

Karamanoğullarının hangi tarihte Anadolu'ya geldikleri kesin olarak bilinmese de kaynakların geneli Moğolların istilası sonucu Anadolu'ya kaçan Türkmenler ile birlikte

geldiklerini kaydetmektedirler. Karamanoğulları hakkında en önemli kaynak olan Şikârî, Karamanoğulları ve onların Ermeniler ile savaşları hakkında bilgiler aktarır. Şikârî olayları “*Kâlhânoğulları’ndan Şîrvân Hân neslinden Oğuz tâifesi Oğuz beglerinden Sa’âdeddin derler bir beg var idi. Şîrvân vilâyetinden gelüb çıkmış idi. Çok kabile idi. Râst on bin oba idi. Konargöçer idi. Yazın Sivas’da Kayseriyye yaylakları idi. Kış diyâr-ı Acem’e giderler idi. Bunlara Oğuz tâifesi derler idi. Ekseriyâ Ermeni kâfir ile ceng ederler idi. Beglerine Sa’âdeddin, karındaşına İmâdeddin derler bir bahâdır yigit idi. Oğlu var idi, Nûreddin derler idi. Türkmân tâifesini bunlar, anlar-bile konargöçer idi.*” şeklinde kaydetmiştir (Şikârî, 2005, s. 103).

Karamanoğulları dâhil Anadolu’ya gelen Türkmenlerin 13. yy.da bu coğrafyaya yerleşmeleri iki ana nedene bağlanabilir. Bunlardan ilki Hârizmşahlar ile Karahıtaylar arasındaki mücadeleler sırasında Fergana’daki şehirlerin tamamıyla harap olması sonucu Anadolu’ya olan göçlerdir. İkincisi ve en önemlisi ise Moğol istilasının sonucu Türkmen nüfusunun o dönemde güvenli gördükleri Türkiye Selçuklu topraklarına gelmeleridir (Ocak, 2000, s. 56-57; Turan, 2014, s. 523-539). Karamanoğulları, Moğolların baskısı sonucu ana yurtlarını terk ederek önce Azerbaycan, daha sonra Sivas dolaylarına yerleşmişlerdir. Nihayetinde ise 1228 yılında Alâeddîn Keykübâd tarafından Mut ve Ermenek civarlarına yerleştirilmiştir (Boyacıoğlu, 1999, s. 45).

Karamanoğullarının kökenini oluşturan Türkmen aşiretleri, Ermenek civarında dağlık ve ormanlık alana yerleştirildikten sonra bölgede hayvancılık, odunculuk, kömürcülük ve kerestecilik ile uğraşmışlardır. Kaynakların nakline göre Karamanoğullarının atası olan Nûre Sûfi’de kömürcülük ve odunculuk ile geçinen bir kişidir (İbn Bibî, 1996, s. 202; Ünal, 2001, s. 38-39).

1. Moğolların Anadolu’ya Girişi

Moğolların batıya yönelik istila hareketi 1218 yılında Otrar faciası ile başlamış ve Cengiz Han, o döneme kadar dostane ilişkiler sürdürdüğü Hârizmşahlar üzerine ani seferler düzenlemiş, ardı sıra yapılan bu seferler sonucunda Mâverâünnehir Cengiz Han’ın hâkimiyetine girmiştir (Nesevi, 1934, s. 28-45; Cüzcânî, 2016, s. 61-72; Simbat Vekaynamesi, s. 82; Tiesenhausen, 1941, s. 2-106). Bir süre sonra Moğolların ilerleyişi batıya doğru kaymıştır. Ögedey Han devrinde ise Moğollar, Abbasi Halifeliği, Eyyûbîler ve Türkiye Selçuklu Devleti’ni hâkimiyet altına almak için ilk girişimleri başlatmıştır. Moğol Devleti ile Türkiye Selçuklu Devleti arasındaki ilişkiler ise, Hârizmşahlar’ın yıkılması sonucu gerçekleşmiştir (Kamalov, 2003, s. 15-16).

Hârizmşahlar’ın yıkılmasıyla pek çok Hârizm Beyi Selçuklu Sultanı’nın emrine girdi. Bu beylerin tecrübelerinden ve halk üzerindeki nüfuzundan faydalanmak isteyen Sultan Alâeddîn Keykübâd, onlara ülkesinin en fazla gelir getiren bölgelerinden ikta olarak verdi (Sümer, 1970, s. 5). Böylelikle onların çıkarmaları muhtemel bir isyanı da önlemek istedi (Uyar, 2012, s. 411). Diğer yandan Alâeddîn Keykübâd 1235’te ülkesini Moğol istilasından korumak adına Ögedey’in tabiiyet teklifini kabul etti (İbn Bibî, 1996, s. 448-450; Yazıcızâde Ali, 2017, s. 500-502). Onun böyle bir tavır takınmaktaki amacının Moğolların daha önce diğer devletlere yaptığı tahribatı önlemek olduğu aşikârdır. Fakat özellikle belirtilmelidir ki Moğollar ile bu dönemde tam anlamıyla metbuluk tabilik

ilişkisinden söz edilemez. İbn Bîbî'nin aktardığına göre yıllık olarak Türkiye Selçukluları Moğollara hediye adı altında vergi vermiştir (İbn Bîbî, 1996, s. 448-450).

Sultan Alâeddîn Keykûbâd'ın 1237'de ölümünün ardından oğlu II. Gıyâseddîn Keyhüsrev Selçuklu tahtına çıktı (İbn Bîbî, 1996, s.19-20; Ebu'l Ferec, 1987, s. 537; Sümer, 1970, s. 7). II. Gıyâseddîn Keyhüsrev'in saltanatının ilk yıllarında Moğollar, Türkiye Selçuklu Devleti'ne karşı daha öncesinden olduğu gibi mesafeli ve çekingen bir siyaset sürdürdü (Koca, 2015, s. 42). Ancak bu durum Baba İlyas'ın isyan etmesi ve Türkiye Selçuklu Devleti'ni zor duruma sokması üzerine sona erdi (Ocak, 2000, s. 37-135). Baba İlyas'ın az bir Türkmen kuvvetiyle Selçuklu Devleti'ne karşı zafer kazanması, Moğolları daha da cesaretlendirdi (Turan, 2014, s. 449).

Moğol ordusu ilk kez Baycu Noyan komutasında 1242 sonbaharında Anadolu'ya girmiştir. Erzurum üzerine yürüyerek şiddetli bir kuşatma sergilemişler ve çok geçmeden de şehri işgal ve tahrip etmişlerdir (Ebu'l Ferec, 1987, s. 541; Sümer, 1970, s. 9). Böylelikle Moğolların Anadolu'yu istilası başlamıştır (Yazıcızâde Ali, 2017, s. 546-547; Uyar, 2012, s. 471). II. Gıyâseddîn Keyhüsrev komşu devletlere elçi göndererek Moğollara karşı birlikte hareket edilmesini teklif etti. Hatta onlara Selçuklu ülkesinden dirlik verileceğini dahi taahhüt etmesine rağmen bu çağrı Halep Eyyubilerinden iki bin kişilik bir ordu ve Ermenilerden de üç yüz atlı dışında bir karşılık bulmadı (Ebu'l Ferec, 1987, s. 541; Sevim-Merçil, 1995, s. 471-472).

II. Gıyâseddîn Keyhüsrev, Moğollara karşı hazırlamış olduğu 80 bin kişilik ordusu ile önce Kayseri'ye ardından Sivas'a ve nihayetinde de Köseadağ'a geldi (İbn Bîbî, 1996, s. 64-70; Yazıcızâde Ali, 2017, s. 553-554; Turan, 2014, s. 453). II. Gıyâseddîn Keyhüsrev, bölgede savunmada kalınması yönündeki önerileri dinlemeyerek 20 bin kişilik bir orduyu Moğolların üzerine gönderdi (Aksarâyî, 1943, s. 140; Uyar, 2012, s. 417). Moğollar ise sahte ricat taktiği ile Selçuklu öncü birlikleri imha etti. (İbn Bîbî, 1996, s.64-72; Yazıcızâde Ali, 2017, s. 555). Öncü birliklerin aldığı bu yenilgi üzerine bazı Selçuklu komutanları ordularını terk ettikleri gibi Sultan II. Gıyâseddîn Keyhüsrev de kaçarak Tokat ve Ankara üzerinden Antalya'ya gitti. Hatta İstanbul'a kaçmayı dahi düşünmüştür. Köseadağ bozgununda kaçan askerler “*muharebenin başında tecrübesiz askerler gibi sırtlarını çevirdiler ve kaçtılar...*” (Ebu'l Ferec, 1987, s. 542) ifadesi durumun vahametini gözler önüne sermektedir. Hem komutansız hem de hükümdarsız kalan ordu Moğollarla savaşmaksızın dağılır. Zaferin bu kadar kolay olmayacağını ve bunun bir hile olduğunu düşünen Moğollar üç gün süre ile ordugâha girememişler, üçüncü günün sonunda ancak ordugâhı yağmalamışlardır (İbn Bîbî, 1996, s. 72; Sevim-Merçil, 1995, s. 472). Faruk Sümer, Köseadağ Savaşı ile ülkenin Moğollar tarafından yağma edilmesine resmen izin verildiğini belirtir (Sümer, 1970, s. 9-10).

Moğollar, Köseadağ Savaşı sonrasında artık Selçuklu ülkesine nüfuz sağlayarak ülkedeki birlik ve asayişin ortadan kaldırmışlardır (Köprülü- Babinger, 1996, s. 57). Baycu Noyan komutasındaki ordu ilk olarak Sivas'a ardından Kayseri'ye yöneldi (Vardan, 2017, s.70; İbn Bîbî, 1996, s. 73-75; Ebu'l Ferec, 1987, s. 542; Yazıcızâde Ali, 2017, s. 557-560; Turan, 2014, s. 459-460). Moğolların yaptığı katliamı çağdaş yazarlardan Ebu'l Ferec “*Şehrin surunu mancınıklarla yıktılar ve şehre girerek şahane hazineleri soydular ve şehrin içindeki güzel evleri ve binaları yaktılar. Bunlar asilzadeleri ve hür kimseleri işkenceye tabi tutarak bunları bütün servetlerinden mahrum edinceye kadar kılıçtan*

geçirdiler. Daha sonra on binlerce kimseyi öldürdüler ve genç erkek ve kadınları esir ederek götürdüler.” şeklinde aktarmıştır (Ebu'l Ferec, 1987, s. 542).

Türkiye Selçuklu veziri Mühezzebüddin Ali, değerli armağanlar ile birlikte Azerbaycan'daki Moğol ordugâhına (Mugan) gidip Baycu Noyan ile görüşmüştür (Yazıcızâde Ali, 2017, s. 561; Sümer, 1970, s. 10; Kaymaz, 1970, s. 34-35). Burada “Moğollara yıllık 360 bin dirhem, 10 bin koyun, bin sığır ve deve” verilmesi şartlarıyla bir barış imzalanmıştır (Ebu'l Ferec, 1987, s. 544; Yazıcızâde Ali, 2017, s. 561- 566; Uyar, 2012, s. 418-419). Anlaşmanın ardından Sultan II. Keyhüsrev kaçtığı Antalya'dan Konya'ya gelebilmiştir. Selçuklu yönetimi, Moğol Hanı Batu Han tarafından anlaşmanın onaylanmasını istemişlerdir (Cahen, 2012, s. 236). Bu amaçla Sultan Gıyâseddin Keyhüsrev, Şemseddin İsfahani'yi Batu Han'ın huzuruna elçi olarak göndermiş, değerli eşyalar ile birlikte bağlılığını bildirmiştir (Ebu'l Ferec, 1987, s. 544). Kaynaklar, Selçukluların tabiiyetlerini bildirmesinin Batu Han'ın hoşuna gittiğini ve söz konusu barış anlaşmasını yeniden tasdik ederek bir yarlık, kılıç, yay, sadak, külah, elbise, samur gibi hediyeleri İsfahani'yle gönderdiğini kaydetmiştir (İbn Bîbî, 1996, s. 81-82; Yazıcızâde Ali, 2017, s. 568; Kaymaz, 1970, s. 35). Ayrıca Batu Han, Şemseddin İsfahani'yi, Selçuklu ülkesine hâkim tayin etmiştir (İbn Bîbî, 1996, s. 82; Yazıcızâde Ali, 2017, s. 569; Sümer, 1970, s.10). II. Gıyâseddin Keyhüsrev de Şemseddin İsfahani'nin bu başarısından ötürü daha önce hiç kimseye verilmemiş olan “bütün ülke işlerinin yürütülmesi” görevini ona vermiştir. Nitekim bundan sonra Türkiye Selçuklu Devleti, Moğollara resmî ve hukûkî bir şekilde tâbi olmuştur (İbn Bîbî, 1996, s.82-83; Sevim-Merçil, 1995, s. 473).

Selçukluların, Moğollara tâbi bir devlet statüsüne düşmesi ilk olarak kendisine bağlı olan Trabzon Rum İmparatorluğu ve Kilikya Ermenileri gibi devletleri ayağa kaldırdı. Bu devletler Selçuklulardan Moğol tabiliğine geçti (Grigor, 2012, s.37-38; Kiragos, 2009, s. 50-52 Spuler, 2011, s. 53-54; Uyar, 2012, s. 418). Moğolların Türkiye Selçuklularına karşı kazanmış oldukları zafer karşısında Anadolu coğrafyası hızlı bir şekilde istilaya maruz kaldı ve Anadolu, 1277 yılına kadar uzaktan yönetim, bu tarihten sonra ise bire bir Moğol valileri tarafından yönetilen bir bölge konumuna geldi.

2- Karamanoğulları-Moğol Münasebetleri

Kerîmüddin Karaman Dönemi (1256-1262)

Karamanoğullarının atası olarak kabul edilen Nûre Sûfi, Anadolu'da yaygınlaşmış olan Babaî tarikatına girerek çevresindeki Türkmenler üzerinde dinî bir nüfuz kazandı. Bu nüfuzun oğlu Kerîmüddin Karaman'a intisap ederek çevresindeki Türkmenler üzerinde de iyi bir etki oluşturması muhtemeldir (Şikârî, 2005, s. 107; Müneccimbaşı, 2001, s. 61; Köprülü, 1928, s. 960). Yukarıda bahsedildiği üzere Türkiye Selçuklularının Moğollar karşısında zayıflamasının ardından Karamanoğulları da bölgede güçlü bir beylik hüviyetine büründü. Karaman Bey'e buldukları bölgede karışıklık çıkarmamaları için 1256 yılında IV. Kılıç Arslan tarafından Ermenek ve Larende bölgeleri iktâ olarak verildi. Kardeşlerinden Bunsuz Emir-i Candarlık'a, diğeri ise Emir-i Ahurluk görevine getirildi (İbn Bîbî, 1996, s. 202; Yazıcızâde Ali, 2017, s. 676-677; Sümer, 1970, s. 50-51). Bu olay Karamanoğulları Beyliği'nin kuruluşunun delillerinden birisi olarak kabul edilebilir.

Moğollar ve Moğol taraftarı beylere karşı mücadelesinde II. Gıyâseddin Keyhüsrev'in ölümünden sonra yerine geçen oğlu II. İzzeddin Keykâvûs'a

Karamanoğulları destek oldu. Hatta Karamanoğulları, 1256 Sultan Hanı Savaşı'nda II. İzzeddin Keykâvûs öncü birlikleri olarak savaşıp IV. Kılıç Arslan taraftarlarına ve Moğol askerlerine çok zayıt verdirdiler (İbn Bîbî, 1996, s. 143-146; Akkuş, 2016, s. 325). Türkmenlerin, II. İzzeddin Keykâvûs'un yanında yer almasını ve bu denli gaza ve cihat uğruna savaşmasını F. Sümer "*Bütün Türk halkı ve bilhassa Türkmenler Keykâvûs taraftarı idiler... Bunun sebebi onun, kardeşinin aksine Moğollara karşı elinden gelen direnmeyi göstermesi idi.*" şeklinde açıklar (Sümer, 1970, s. 32-35).

Bu dönemde Ermenilerin durumu özeldir. Zira Ermeniler, Türkiye Selçuklu Devleti'nin ve Anadolu'nun o andaki karışıklıklarından en çok faydalanan ve Moğolların diğer Hristiyan devletlerinden farklı olarak ayrı imtiyazlara sahip kıldığı milleti (Grigor, 2012, s. 45-46; Kiragos, 2009, s. 69-70; Galstyan, 2005, s. 127-132). Ermeniler, yaklaşık 4 bin Moğol destekli kuvvetle önce Selçuklu topraklarına, ardından da Karamanoğulları hâkimiyetindeki Ermenek ve Mut'a saldırdı. Bunun üzerine Kerimüddin Karaman Bey, bu olay karşısında Konya'dan hareket ederek Moğol destekli Ermeni kuvvetlerini bertaraf etti. Silifke Kalesi'nde yapılan anlaşma sonrası Ermeniler, Karaman Bey'e 100 bin sikke filori, bin pare kumaş ve Silifke Kalesi'ni verdi (Grigor, 2012, s. 37-50; Şikârî, 2005, s. 111-113; Taşkıran, 2016, s. 90).

1259 yılında II. İzzeddin Keykâvûs ve Karaman Bey başta olmak üzere birçok Türkmen beyi, Moğollara karşı Anadolu'da direniş gösterdi (Akkuş, 2011, s. 236). Yapılan mücadelelerde II. İzzeddin Keykâvûs ve Karaman Bey'in kuvvetleri, Baycu Noyan'a karşı mağlup oldu. Savaş sonunda II. İzzeddin kaçarak İstanbul'a sığındı, Karaman Bey de kardeşleriyle İç İl'e çekildi (Ünal, 2001, s. 83-84). Moğollar, IV. Rükneddin Kılıç Arslan'ı Konya'da tahta çıkardı. IV. Kılıç Arslan'ın Konya'ya gelen ve tabiiyetini bildiren Karaman Bey'e soğuk davranması ve abisi İzzeddin taraftarlarını ortadan kaldırmaya kalkması, Sultan ile Karaman Bey'in arasının açılmasına neden oldu (Ünal, 2001, s. 84-85).

Aynicâlüt Savaşı'nda (1260) Moğolların, Memlûklere yenilmesi üzerine Moğol askerleri Ermenilere sığınmıştır. Ermeniler ise gıda, giyecek, at ve paralarla Moğolları ülkelerine göndermişlerdir. Moğolların yenilmesinden cesaret alan Karamanoğulları, Ermeniler üzerine seferlerini artırmıştır. Ermeniler ise müttefikleri Moğolların, Müslüman Memlûklere yenilmesi üzerine Anadolu'da saldırgan siyasetlerini durdurmuşlardır (Vardan, 2017, s. 76; Koprman, 1990, s. 464; Ersan, 2007, s. 195). Karaman Bey, Moğolların yenilmesinden aldığı cesaret ile 1260 yılından itibaren üç yıl boyunca Ermeniler üzerine akınlarda bulunmuş ve bu süreç içerisinde Many Kalesi'ni kuşatmış, İçel ve Silifke gibi pek çok Ermeni şehirlerini yağmalamıştır (Ersan, 2002, s. 1120). II. İzzeddin Keykâvûs'un İstanbul'a sığınmasından sonra da mücadele devam etmiştir. II. İzzeddin Keykâvûs'un İstanbul'a götürmediği adamlarından Ali Bahadır ve Emir-i Ahur Uğurlu asker toplamışlar ve Konya'yı kuşatmaya teşebbüs etmişlerdi. Bu isyan karşısında Muinüddin Süleyman Pervâne, Moğol-Selçuklu ordusuyla Altunaba Kervansarayı yakınlarında Türkmenleri mağlup etmiştir (İbn Bîbî, 1996, s. 160; Akkuş, 2011, s. 237).

1262 yılında Kerimüddin Karaman Bey, II. İzzeddin'in haklarını korumak bahanesiyle 20 bin kişilik bir Türkmen kuvvetiyle harekete geçtiyse de bu girişim Muinüddin Süleyman tarafından Gevale (Gevele) Kalesi düzlüğünde bastırıldı. Bu sırada Karaman Bey geri çekilmeyi başarırken kardeşleri Bunsuz ve Zeynü'l-hac birçok Türkmen ile birlikte esir düştü. Esir edilen bu kişiler önce ağır hakaretlere maruz kaldı, Konya

pazarlarında dolaştırıldı ve iç kalede asılarak idam edildi (İbn Bîbî, 1996, s.160; Aksarâyî, 1943, s. 160; Tekindağ, 1964, s. 84-85; Kesik, 2018, s 349). Memlûk tarihçisi el-Yûnûnî ise bu isyanı şöyle aktarmıştır: “1262 yılında Hûlâgû Anadolu'ya bir ordu gönderdi. Moğollar birçok kişiyi katlettiler. Birçoğu da Dimaşk'a kaçtı.” (Yunûnî, 1954 s.162). Kardeşlerinin ölümünün ardından Karaman Bey'de 1262 yılında ölmüş ve yerine 1264'te oğlu Şemseddin Mehmed Bey geçmiştir (Kesik, 2018, s. 349).

I. Mehmed Bey Dönemi (1264-1280)

Karaman Bey'in 1262 yılında ölmesinden bir süre sonra 1264 yılında beyliğin başına oğlu I. Mehmed Bey geçti. Şikârî, IV. Kılıç Arslan'ın Türk ananesine göre Karaman Bey'in yerini Mehmed Bey'e vermesi gerekirken haksızlık yapıp beyliği Bedreddin Hütenî'ye verdiğini ve Mehmed Bey ile kardeşlerini yakalaması için onu görevlendirdiğini aktarmıştır. Şikârî bu olayı şöyle nakletmiştir: “Sultân cümle mülk-i Karaman'ı, İbn Hüten nâmında bir kimesneye verdi. 10 bin âdem bile kondu, dedi ki: – Karaman'ın oğulların bulub helâk etmeyincek fitne basılmaz.” (Şikârî, 2005, s. 120). Nihayetinde Mehmed Bey ve kardeşleri tutuklanarak Gevela Kalesi'ne hapsedilmiştir. Bir süre sonra ise Muînüddin Süleyman Pervâne tarafından 1264 yılında serbest bırakılmıştır. Bunda Türkmenlerin ayaklanacağı korkusunun da etkisi olduğu muhakkaktır. Türkmenler, Bedreddin Hütenî başta olmak üzere bölgeye gönderilen Hoca Yunus gibi kişilere karşı isyan etmişler ve bunların kuvvetlerini birer birer yenmişlerdir (Aksarâyî, 1996, s. 189-191, 203-204; Tekindağ, 1964, s. 86-87; Koca, 2013, s. 38).

I. Mehmed Bey döneminde Karamanoğulları, Moğollar ve Ermeniler ile çetin mücadeleler sergiledi ve Anadolu'da yeni bir bloklaşma gerçekleşti. Bu bloklaşma Moğol-Memlûk eksenli olup Karamanoğulları ve Ermenileri karşı karşıya getirdi (Taşkıran, 2016, s. 99-102). Ermeniler, bu dönemde Türkmenlere karşı Moğolların sadık bir vassalı durumundaydı (Demirer, 2015, s.87). Moğolların Anadolu'da böyle bir hâkimiyet kurdukları dönemde Türkmenler ise, Sultan Baybars ile temas kurup istiklal ateşini yaktmaya devam etmişlerdir. Nitekim Mehmed Bey de yaptığı işler ile tarihte yerini almıştır. Bazı Selçuklu devlet idaresinin Moğollar karşısında hiçbir direniş göstermeyişi, ülkeyi Moğol hanları ve noyanlarına peşkeş çekmeleri, Anadolu Türkmen nüfusunun Moğollara karşı mücadele veren Karamanoğullarının yanına geçmesine neden olmuştur. Hatiroğlu Şerâfeddin'in Şam'a giderek Memlûk Sultanı Baybars'a, Anadolu'nun Moğol işgalinden temizlenmesi için desteğini istemesi Karamanoğulları için bir fırsat doğurdu (Reşidüddin, 2013, s. 112; Aksarâyî, 1943, s. 183-184; Kaymaz, 1970, s. 147; Cahen, 2012, s.260-261). Ancak Sultan Baybars'ın Anadolu'ya gelişi gecikti ve Hatiroğlu isyanı sonuçsuz kaldı. Hatiroğlu Şerâfeddin ise 1276 yılında Moğollar tarafından yakalanarak öldürüldü (Ebu'l-Ferec, 1987, s. 598; Yazıcızâde Ali, 2017, s. 653-654; Tekindağ, 1964, s. 86).

Moğol-Memlûk çatışmasının Anadolu'daki bir başka göstergesi 1276 yılında Moğol Atabay Noyan'ın başarısız Birecik (Bire) hamlesidir. Birecik saldırısı üzerine çok sayıda Türkmen, Kilikya (Çukurova) Ermenilerinin üzerine yürümek için Maraş dolaylarında toplandı. Bunlara Sultan Baybars'ın da Anadolu'ya emir Hüsameddin Ayıntâbî komutasında göndermiş olduğu bin kişilik bir ordu daha katıldı. Türkmen-Memlûk birlikleri hareketini haber alan Ermeni kumandanı Simbat ise Maraş dolaylarındaki bu orduya saldırarak ağır kayıplar verdirdi. Nihayetinde Türkmen ve

Memlûklerden kurtulabilenler Karamanoğullarına sığındılar. Bu durum karşısında Mehmed Bey müstakil bir orduyu Ermenilerin üstüne gönderdi (Simbat Vekaynamesi, s. 90; Ebu'l Ferec, 1987, s. 596; Taşkiran, 2016, s. 103).

Karamanoğulları, bu dönemde Moğollara karşı zafer kazanan Memlûk sultanlığına destek olmaktaydı. Hem Muînüddîn Pervâne tarafından hem de Türkmenler tarafından Anadolu'ya çağrılan Sultan Baybars, daveti olumlu karşıladı ve Anadolu'ya geldi. Kayseri'de Selçuklu tahtına oturdu ve adına para bastırıp hutbe okuttu. Ancak Sultan Baybars, Muînüddîn Süleyman'dan umduğu karşılığı bulamayınca bunun bir hile olabileceğini düşünerek Anadolu Türkmenleriyle görüşüp ülkesine geri döndü (Reşîdüddin, s. 112-113; İbn Şeddâd, 2000, s. 87; Aksarâyî, 1943, s. 192; Ebu'l Ferec, 1987, s. 599; Kaymaz, 1970, s. 164). Sultan Baybars, Anadolu'da Türkmenler ile görüştüğü sırada aralarında Karamanoğullarının da bulunduğu bilinmektedir. Bu sırada Baybars, Karamanoğullarından şehirde rehine olarak bulunan Mehmed Bey'in kardeşi Ali Bey'i serbest bıraktı. Ayrıca Moğolların, Anadolu'daki düşmanı Karamanlılara bu beyle birlikte kendi tevki' ve fetih fermanları ile sancaklar gönderdi (İbn Şeddâd, 2000, s. 88; Aksarâyî, 1943, s. 192; İbn Tağrıberdî, 2013, s. 55).

Abaka Han, Sultan Baybars'ın Anadolu'dan ayrılışından sonra ona destek olan Türkmenler üzerine Moğol birliklerini gönderdi. Bu birliklerin yapmış olduğu kıyımlar Orta Anadolu Türkmenlerini öylesine etkilemiştir ki İbn Şeddâd, 200 binden fazla insanı öldürtmüştür diye aktarır (İbn Şeddâd, 2000, s. 92). Bu kıyımdan kurtulan Türkmenlerin bir kısmı Bizans uçlarına göç ederken 40 bin evden fazla olduğu bildirilen diğer önemli bir kısmı ise Memlûk Devleti'ne sığınmıştır (Reşîdüddin, 2013, s. 113; Sümer, 1963, s. 8; Kanat, 1998, s. 431-432).

Abaka Han'ın Anadolu'dan çekilmesi ve Baybars'ın Moğolları yendiği haberinin Anadolu'ya gelmesinin ardından Karamanoğlu Mehmed Bey tekrar mücadeleye başladı. Mehmed Bey, gerek Moğol işgali altındaki Selçuklu başkentini ele geçirmek ve Moğollardan Anadolu'yu temizlemek gerekse de Selçuklu tahtını ele geçirmek amacıyla harekete geçti (Şikârî, 2005, s. 126; Aksarâyî, 1943, s. 204; Taşkiran, 2016, s. 105). Mehmed Bey, Kırım'da bulunan Türkiye Selçuklu hükümdarı II. İzzeddîn Keykâvûs'un oğlu olduğu iddia edilen Alâeddîn Siyâvûş'u Konya'da tahta çıkarttı (İbn Bîbî, 1996, s. 204; Artuk, 1958, s. 155-156; Günler, 2016, s. 490-492). Şikârî, Siyâvûş olayını "*Sultân 'Alâüddin, Cımr(i) nâmında bir harâmiyi habs eylemiş idi. Karamanoğlu, hapisden çıkarub Konya'ya hâkim eyledi.*" şeklinde aktarır (Yazıcızâde Ali, 2017, s. 678-680). Mehmed Bey, Selçuklu tahtına Cımrî'yi çıkarttıktan sonra kendisini vezir ilan etti ve devlet erkânı arasında yeni bir taksimat yaparak siyasi otoriteyi sağladı. İlk iş olarak da batı uçlarının subaşı olan Sahip Ata'nın oğullarından Taceddîn Hüseyin ve Nusretüddîn Hasan ile mücadeleye girdi (İbn Şeddâd, 2000, s. 90; Yazıcızâde Ali, 2017, s. 683-685). Kısa süre sonra ise Moğollar ile mücadele etmek ve onları Anadolu topraklarından atmak maksatlı olarak giriştiği seferlere yeniden başlamak için Sahip Ata oğulları ile mücadelesini yarıda bıraktı ve Konya'ya geri döndü. 13 Mayıs 1277'de Moğol yanlısı Selçuklu kuvvetleriyle mücadele edeceğini duyurduğu sırada Farsça olan resmî dilin yerine Türkçeyi resmî dil olarak yürürlüğe koydu (İbn Bîbî, 1996, s. 209; Turan, 2014, s. 579; Ünal, 2001, s. 138; Kesik, 2018, s. 350). Türkçenin resmî dil olarak Karamanoğlu

Mehmed Bey tarafından yürürlüğe konulması; siyasi, askeri ve bir o kadar da kültürel bir zafer kazandığının göstergesidir.

III. Gıyâseddîn Keyhüsrev, Karamanoğlu Mehmed'den kaçarak İlhan Abaka'ya mektup yazmış ve *“Ey Hân! Erlik zamânudur, eyilik demidir. Karamanoğlu beni diyârımdan sürüb çıkardı. İki mangıra muhtâc eyledi. Hâs ağalarımıdan ve beglerimden yedi bin yigidim helâk eyledi. Bana hakaret etdi. Tahtımı Cimrî nâmında bir harâmîye verdi. Lûtf sizindir.”* demiştir (Şikârî, 2005, s. 131). Sultan II. Gıyâseddîn Keyhüsrev'in kendisinden yardım istemesi üzerine İlhanlı Hükümdarı Abaka'nın emriyle III. Gıyâseddîn Keyhüsrev, Sahip Ata Fahreddîn Ali ve şehzade Kongurtay ile Karamanoğulları üzerine yürüdü. Moğol birliklerinin üzerine geldiğini haberini alan Mehmed Bey, Siyâvûş ile birlikte Akşehir'i yağmaladıktan sonra Konya'ya geri döndü (İbn Bîbî, 1996, s.212; Turan, 2014, s. 583; Cahen, 2012, s.267). Ancak Mehmed Bey ve Siyâvûş'un üzerine Moğol birliklerinin geldiğini haber alan Konya halkı, şehri muhafaza etmek için kale kapılarını kapatarak onları içeri almadı. Mehmed Bey şehri muhasara ettiyse de Moğolların yaklaştığını duyunca Siyâvûş ile Ermenek taraflarına çekildi (İbn Bîbî, 1996, s.212-213; Yazıcızâde Ali, 2017, s. 686-687; Turan, 2014, s. 583-584; Koca, 2013, s. 39-40). Konya önüne gelen Sahip Ata, Karamanoğlu Mehmed Bey'i takip ederek Mut taraflarına gittiyse de onu yakalayamayarak Konya'ya geri döndü. Mehmed Bey ise Siyâvûş'u güvenli bir yere gönderdikten sonra kardeşleri ve amcaoğulları ile Moğollara baskına başladı. Şikârî'nin nakline göre Karamanoğulları, Moğollar ile ilk karşılaşmalarında üç bin Tatar'ı toprağa düşürdü ve bu savaş on gün sürdü. Ardından da Mehmed Bey'in iki kardeşi, Moğollar üzerine 10 bin asker ile yürüdü. Bu esnada Moğollar, Türkmenlere kendilerini kaçıyormuş gibi göstererek Karamanoğullarını yağmaya daldırdı ve ani bir baskın düzenledi. Şikârî, Moğolların bu beklenmedik hamleleri karşısında Karamanoğlu Mehmed Bey'in *“Ey begler! Tatarı şehre getürmekden şehid olmak yegdür..”* dediğini ve Sivas'ta bulunan kardeşi Bedreddîn Mahmud Bey'i beklemeyerek 20 bin kişilik Türkmen ile savaşa giriştiğini nakletmektedir (Şikârî, 2005, s. 131-132). Bu hareket sonucunda Türkmenlere baskında bulunan Moğollar, 1277'de Türkmen kuvvetlerini mağlubiyete uğrattı. Karamanoğlu Mehmed Bey'i, kardeş ve amcaoğullarını da yakaladı. Onların başlarını keserek Selçuklu ordugâhına gönderdi ve bu kesik başlar Karaman Türkmenlerinin bulunduğu bölgede teşhir edildi (İbn Bîbî, 1996, s.215-216; Neşrî, 1949, s. 47; Müneccimbaşı, 2001, s. 120; Sümer, 1989, s. 182; Uzunçarşılı, 2003, s. 6-7; Kesik, 2018, s. 350). Şikârî, Mehmed Bey'in kahramanca savaştığını naklettikten sonra *“Mehemmed Beg kendü kılıcıyla dört yüz yigirmi baş kesdi, bir nice def'a. Sonra kendisünü şehid eylediler. Karamaniler sinub kaçdılar. Tatar gelüb Larende'yi yakıp yağma eylediler. Larende'yi Tatar harâb edüb oturub bir zamân sultandan haber geldi ki... Mut'a ve Ermenâk'e Karamanoğlu'nun aslin ve neslin kır, demiş. Yetmiş bin Tatar Deve meydânına! Tüfenk gibi geçüb Mut Ovası'na gelüb kal'ayı çevirüb üç gün ceng eylediler”* şeklinde olayı aktarır (Şikârî, 2005, s. 133).

Güneri Bey Dönemi (1280-1300)

Mehmed Bey'in, Moğollar tarafından katledilip teşhir edilmesi, Anadolu'da bir süre Türkmen isyanlarını durdurdu. Karamanoğlu Mehmed Bey'in ölümünden sonra ise yerine kardeşi Güneri Bey geçti. Güneri Bey başa geçince Selçuklu Sultanı III. Gıyâseddîn

Keyhüsrev'in annesi ile anlaşarak Selçuklu Devleti'nde beylerbeyi oldu (Kesik, 2018, s. 350). Güneri Bey'de selefleri gibi Memlûkler yardımıyla Kilikya Ermenileri üzerine sürdürülen saldırgan politikayı devam ettirerek Selçuklu iç işlerine karışmıştır (Turan, 1964, s. 219-220; 2014, s. 591). Nihayetinde bu politika ve Abaka Han'ın 1282 yılında ölmesi ve yerine kardeşi Ahmet Teküdar'ın İlhan olması ile Karamanoğulları açısından Moğol zulmünün arttığı dönem olmuştur (Reşîdüddin, 2013, s. 130-131; Taşkıran, 2016, s. 108).

Ahmet Teküdar, tahta çıkmasında büyük yardımı olan kardeşi Kongurtay'a mükâfat olarak Anadolu valiliğini verdi. Bu sırada Erzincan'da bulunan III. Gıyâseddin Keyhüsrev'in yokluğunu fırsat bilen Karamanoğulları ve Eşrefoğulları harekete geçerek Konya ve Akşehir'e saldırıp yağma ve talan etti. Bunun üzerine Sultan Gıyâseddin, Moğollara durumu bildirerek yardım istedi. Bu sıralarda Kongurtay da Anadolu'ya gelmekteydi ki Selçuklu Sultanı ile birleşerek Konya'ya, Türkmenler üzerine hareket ettiler. Ani bir baskın yaparak Konya ve çevresindeki birçok Türkmen'i katlettiler. Moğol şehzadesi Kongurtay, Türkmenleri Konya'dan uzaklaştırmakla yetinmeyip tamamen yok etmek amacıyla onların arkalarından gitmiş ve Ermenek'ten Mut bölgesine kadar Karamanoğullarından yakaladıklarını öldürmüştür. Öyle ki, Ebu'l Ferec'in ifadesiyle, eğer Ahmet Teküdar, Kongurtay'ı bölgeden çekmeseydi belki de Karaman diyarında tek bir Türkmen kalmayacaktı. Bu katliam o kadar korkunç olmuştur ki etkisi Mısır'a kadar ulaşmış, Memlûkler Kongurtay'ı Teküdar'a şikâyet etmişlerdir (Ebu'l Ferec, 2011, s. 59; Erdem, 2004, s. 107). Nihayetinde şehzade Kongurtay'ın Argun ile münasebetleri üzerine İlhan Ahmet tarafından öldürtülmesi ve yerine Samagar Noyan'ın Anadolu valiliğine tayin olması üzerine Türkmenler az da olsa rahat bir dönem geçirmişlerdir (Anonim Selçuknâme, 1952, s. 43; Ebu'l Ferec, 2011, s. 59; Turan, 2014, s. 585; Akkuş, 2011, s. 243).

Ahmet Teküdar'ın 1284'te ölmesi üzerine yerine Argun Han, İlhan olmuştur. Onun döneminde Anadolu'ya Geyhatu gönderildi (Reşîdüddin, 2013, s.152). Bu sırada Sultan Mesud'un Konya'da bulunmamasını fırsat bilen Güneri Bey yönetimindeki Türkmenler, Konya'yı muhasara ettiler (Yazıcızâde Ali, 2017, s. 701). II. Mesud'un Karamanoğullarını şikâyet etmesi üzerine Geyhatu, II. Mesud'dan emrindeki Selçuklu ve Moğol kuvvetleriyle Karamanoğullarının cezalandırılması istedi. Sultan II. Mesud da yanında Fahreddin Ali ile Larende'ye giderek bölgeyi tahrip edip geri döndü. Bununla yetinmeyen İlhan Argun, Karamanoğullarını cezalandırmak için Geyhatu ile 20 bin kişilik bir Moğol ordusunu gönderdi. Moğol ordusu karşısında Türkmenler geri çekilmiş ve saklanmışlardır. Diğer taraftan Güneri Bey, Geyhatu'nun Anadolu'ya gelmesi üzerine kardeşi Mecdüddin Mahmud ile değerli hediyeler gönderdi. Güneri Bey'in bu davranışı, bir Moğol saldırısına karşı Karamanlı Türkmenlerini korumak ve Moğolları yağmadan uzak tutmak için olması muhtemeldir (Aksarâyî, 1943, s. 224; Yazıcızâde Ali, 2017, s. 701-702; Turan, 2014, s. 603-604).

1286 yılında Güneri Bey, Kilikya Ermenileri üzerine hareket etti ve Ermenilerin hâkimiyeti altındaki Tarsus'u ele geçirdi. Bunun üzerine Ermeni Kralı III. Leon, Karamanoğullarını İlhan Argun'a şikâyet etti. İlhan Argun, Anadolu'da kendilerine ve Ermenilere karşı tehdit unsuru olan Karamanoğulları üzerine kuvvetlerini gönderdi ve bu kuvvetler Larende'ye gelerek şehri kuşattı. Güneri Bey Moğollara mukavemet edemeyeceğini anlayınca dağlara çekildi ve Moğol muhasarası kalktıktan sonra, 1288'de Larende'yi tekrar ele geçirdi (Tekindağ, 1965, s. 320; Turan, 2014, s. 606; Taşkıran, 2016,

s. 111). Güneri Bey Moğolların Larende'den çekilmesinin ardından intikam almak için üzerlerine yürüdüyse de II. Mesud'un araya girmesiyle Moğollar ile iyi ilişkiler kurmak zorunda kaldı (Taşkiran, 2016, s. 112).

Argun Han'ın 1291 yılında ölümü üzerine Geyhatsu, İlhanlı tahtına oturmak için Anadolu'dan ayrıldı. Bu durumu fırsat bilen Türkmenler, Karamanoğulları öncülüğünde Konya'daki Moğol kuvvetlerini sıkıştırarak şehri ele geçirdi. Türkmenlerin Anadolu'da giriştikleri bu saldırı karşısında II. Mesud, İlhan Geyhatsu'dan yardım isteyerek onların Anadolu'ya gelmesini sağladı (Ebu'l Ferec, 1987, s. 638; Erdem, 2000, s. 21). Geyhatsu'nun Anadolu'ya hareketi üzerine Güneri Bey Konya'dan ayrıldı ve Larende üzerinden İçel'e çekildi. Ancak Moğol kuvvetleri Larende'yi yakıp yıktı ve kadınları esir aldı. Ardından İçel'e çekilen Güneri Bey'i takip ederek İçel'e kadar gittilerse de istediklerini elde edemediler (Ebu'l Ferec, 1987, s. 638; Reşidüddin 2013, s. 179; Ünal, 2016, s. 158). Muahhar kaynaklar da Geyhatsu'nun 1291 yılında Karaman'dan Kütahya'ya, Beyşehir'den Milas'a kadar olan Menteşeli, Lâdikli, Eşrefoğlu ve Karamanlı Türkmenlerinden on binlercesini katlettiğini ve bir o kadarını da esir ettiğini kaydetmişlerdir (Anonim Selçuknâme, 1952, s. 60-65; Ebu'l Ferec, 1987, s. 638; Erdem, 2000, s. 21).

Geyhatsu Han'ın 1295 yılında ölümü üzerine yerine Baydu, han olmuştur. Ancak Baydu da kısa süre içinde öldürülmüş ve yerine Gazan Han, İlhanlı tahtına oturmuştur (Reşidüddin 2013, s. 197; Yuvalı, 2017, s. 252-253). İlhanlılarda İslam'ın yayılmasına paralel olarak Karamanoğulları ile İlhanlılar arasındaki münasebetlerde yumuşama görülmektedir. Nitekim bu tarihe kadar Türkmen ayaklanmalarına şahit olan Anadolu, artık Moğol emirlerinin İlhanlı merkezine karşı isyanları ile karşı karşıya kaldı. Özellikle Gazan Han dönemiyle başlayan bu isyanlar sırasıyla Toğaçar, Baltu ve Sülemiş isyanları olmak üzere devam etti. 1296-1299 tarihleri arasında isyan eden bu valiler İlhanlıların Anadolu'da otoritesini sarstılar. Nihayetinde isyancı valiler, Moğollara karşı Anadolu'da Türkmen gücü olan Karamanoğullarından yardım istedi. Bu isyanlar karşısında Gazan Han ise Anadolu'daki müttelikleri Ermenilerden büyük destek gördü (Ersan, 2007, s. 219; Akkuş, 2016, s. 334-335). İsyancı neticesinde İlhanlı hâkimiyetinin Anadolu topraklarında azalmış olduğu, Türkmenlerin beylikler kurmaya başlaması ile de istiklallerini kazanmaları hususunda bir dönüş noktası olduğu muhakkaktır.

İlhanlı Noyanlarından Toğaçar'ın 1296 yılında başlayan merkeze karşı isyan hareketi, Gazan Han'ın vaktinde müdahalesiyle engellendi ve Anadolu'da nizam sağlandı. Kaynaklarda Gazan Han'ın aslında Toğaçar'ı öldürtmek istemediği geçmekteyse de Toğaçar, Anadolu'ya nizamı sağlamak için gönderilen Emir Harmançı, Baltu ve Arap tarafından öldürüldü (Reşidüddin, 2013, s. 257; Turan, 2014, s. 631; Spuler, 2011, s.567; Özgüdenli, 2009, s. 116). Bu olay, diğer isyanları da beraberinde getirdi (Aksarâyî, 1943, s.152-153). Toğaçar'ı öldüren Baltu'nun Anadolu'da şöhreti arttı ve Baltu güçlenerek merkeze karşı ayaklandı (Reşidüddin, 2013, s. 260-261; Turan, 2014, s. 631-632; Ersan, 2007, s. 180; Özgüdenli, 2009, s. 118-119; Spuler, 2011 s. 568). Aksarâyî, Gazan Han'ın onu birkaç kez kendi huzuruna çağırıldığını ancak Baltu'nun mazeretler göstererek özür dilediğini "*Velhasıl Baltu'yu çağırmaq için peş peşe gelip giden elçiler çoğaldı. Her ne kadar onlar, onu götürmede acele ettikçe o, oyalama ve gecikme yolunu uzatıyor, gelmesi hakkında gönderilen yarlığa özür beyan ediyordu. Zamanın olayları onu ortadan kaldırmak için fitne çıkarırken o, sayısız hizmetkârlarının tahrikiyle doğru olmayan işlerin tedbiriyle vakit*

kaybediyordu. Kötü bir gecikmeyle, belki zamanın değişmesiyle kendisini kazanın (kaderin) çemberinden kurtarır umuduyla, devirlerin değişmesini bekliyordu.” şeklinde nakletmiştir (Reşîdüddin, 2013, s. 261; Aksarâyî, 1943, s. 157; Spuler, 2011, s. 568). Baltu, tüm bunlar olurken daha da ileri giderek Gazan Han adına Anadolu’da topladığı vergileri merkeze göndermek yerine kendi adına toplamaya başladı. 1296-1297 yılları arasında onun bu isyanını durdurmak için Emir Kutluğşah, üç tümen askerle Anadolu’ya geldi. Olayı öğrenen Baltu kaçarak bir dağın arkasına pusu kurdu ve Kutluğşah, Sülemiş, Arap, Burultay-oğul ve Abişka’yı pusuya düşürdü. İki tarafın da ağır kayıplar verdiği bu çarpışma sonucu Baltu merkeze karşı isyanını açıkça belirtti (Reşîdüddin, 2013, s.261; Ersan, 2009, s. 219; Spuler,2011, s. 568). Bu isyan esnasında Sultan II. Mesud zorla da olsa Baltu’nun yanında yer aldığından dolayı Gazan Han, onu tahttan uzaklaştırılıp Hemadan Kalesi’ne sürdü. Daha sonra Selçuklu tahtına II. İzzeddîn Keykâvûs’un torunu III. Alâeddîn Keykübâd getirildi (Turan, 2014, s. 633; Bedirhan, 2017, s. 130).

Baltu’nun isyan hareketi neticesiz kalmıştır. Baltu’nun isyanının başarısız olmasındaki etkenin Türkmenler olduğunu söyleyebiliriz. Zira Baltu, Karamanoğlu Güneri Bey ile önceden yaptığı anlaşmaya güvenerek önce Eşrefoğullarının yanına, ardından da Karaman ülkesine gitmiştir. Ancak Karamanoğullarından umduğu desteği göremeyen Baltu, Sülemiş’in de sıkıştırması sonucu Ermeni Kralı’nın memleketine gitti. Ancak Ermeni Kralı’nu, Moğol Noyanlarına teslim ederek ülkesini korumaya çalıştı. Baltu, Sülemiş tarafından Tebriz’e götürüldükten sonra oğlu ile birlikte öldürüldü (Reşîdüddin, 2013, s. 266- 270; Sümer, 1970, s. 67; Ünal, 2001, s. 159; Ersan, 2007, s. 219; Turan, 2014, s. 633). Karamanoğlu Güneri Bey’in anlaşmaya riayet etmemesi ya da sözünden dönmesi gibi gözükken bu durumun Güneri Bey’in bugüne kadar Moğollar tarafında ülkesinin ve Türkmen aşiretlerinin yaşamış oldukları acıdan ve kayıplardan kaynaklandığı söylenebilir. Nihayetinde Anadolu’da Karamanoğulları gibi güçlü bir askeri kuvveti bulunan ve kendisini Selçukluların namzeti olarak gören Karamanoğullarını Moğolların da ortadan kaldırmak gibi düşünceleri olduğu muhakkaktır.

Baltu’nun ayaklanmasından sonra Anadolu’da çıkan ikinci büyük isyan Baycu Noyan’ın torunu Sülemiş’in isyanıdır. Sülemiş, Baycu Noyan’ın torunu olduğu için burasını kendisine miras olarak görmekteydi ve bu nedenle Anadolu’da hak iddia etmiştir. Sülemiş, Baltu’nun isyanının bastırılmasında öncülük ettiği için ve kendisine dedesinden gelen bir nüfuzla Anadolu genel valiliğinin verileceğini düşünmekteydi. Fakat bu görevin Bayırcar Noyan’a verilmesi, isyan için kıvılcımın çıkmasına neden oldu (Reşîdüddin, 2013, s. 274; Özgüdenli, 2009, s. 134; Spuler, 2011, s. 569). Sülemiş nihayetinde, Bayınçar, Piçhur ve Toguz-Timur’u öldürerek Anadolu’ya hâkim olmak istedi (Galstyan, 2005 s. 59). İbn Tağrıberdî, Sülemiş’in “*Gazan Han’ın yanından ayrıldıktan sonra bir hükümdar havasıyla Rum’a girdi.*” nakli Sülemiş’in ayaklanarak Anadolu’da müstakil bir devlet kurmaya karar verdiğini göstermektedir (İbn Tağrıberdî, 2013, s.97; Turan, 2014, s. 639).

Sülemiş giriştiği bu isyan hareketi sırasında kendisine müttefik arayışına girmiştir. Zira Baltu gibi desteksiz kalıp mağlup olmak istememekteydi. Bu sebeple Karamanoğullarına mektup yazdı. Moğollara karşı istiklal hareketi güden Güneri Bey ve kardeşi Mahmud Bey’den gelen ittifak teklifine olumlu yanıt vererek el-Ömerî’nin kaydına göre 10 bin süvari ile Sülemiş’in yanında yer alacaklarını bildirdi (el-Ömerî, 2014, s. 149). Hatta Karamanoğulları toprakları, diğer Türkmenlerin de katılmasıyla bu isyanda merkezi

bir rol oynadı (Reşîdüddin, 2013, s. 275; Solak, 2014, s. 65). Karamanoğullarının Sülemiş isyanına destek vermeleri, Moğolların artık kendi iç çekişmelerine girmeleri ve bunun neticesinde Karamanoğullarının Anadolu istiklalini sağlayabileceklerini düşünmelerinden kaynaklanabilir. Zira Moğolların bu isyanlar sonucunda Anadolu'daki nüfuslarını kaybettikleri görülür.

Sülemiş, Karamanoğulları aracılığıyla da Memlûkler ile irtibata geçmiş ve onlardan 20 bin kişilik askeri destek almanın yanında, Memlûklerin Anadolu'daki naibi konumuna gelmiştir (Reşîdüddin, 2013, s. 275). el-Ömerî, bunu eserinde “*Hülâgü hanedanı sultanlarına karşı isyan bayrağı açan Diyar-ı Rum hakimi Sülemiş, Mısır sarayına bir mektup göndererek Karamanoğulları ve diğer beylerin de kendi hizmetine girmelerini sağlayacak tüm Diyar-ı Rum naipliğine atandığını gösteren bir menşur verilmesini istemişti.*” şeklinde nakletmiştir (el-Ömerî, 2014, s. 144). Durumun önemini anlayan Gazan Han, bu olaylar üzerine Anadolu'ya Kutluğşah, Emir Çoban, Mulay, Sütay ve Başgirt gibi Noyanlarla birlikte 35 bin kişilik bir orduyu 1298 Mart'ında Diyarbekir üzerinden gönderdi (Reşîdüddin, 2013, s. 275; İbn Tağrıberdi, 2014, s. 98; Sümer, 1970, s. 67-68). Sülemiş, Moğol kuvvetlerinin üzerine geldiğini duyunca Erzincan'da Gazan Han'ın ordusunu karşıladı. Ancak Sülemiş'in mahiyetindeki adamların Gazan Han'ın ordusuna katılması, Türkmenlerin durumun kötüye gitmesi üzerine Sülemiş'in yanından ayrılmaları ve Memlûk askeri kuvvetinin yetişememiş olması gibi sebepler üzerine yenildi. Sülemiş, Kutluğşah ve Emir Çoban kuvvetlerine yenilmesi üzerine Memlûkler'e sığındı (Reşîdüddin, 2013, s. 275; Aksarâyî, 1943, s. 292; İbn Tağrıberdi, 2014, s.98; Spuler, 2011, s. 570; Solak, 2014, s. 66).

Sülemiş, ailesinin Anadolu'da kalması nedeniyle Memlûk Sultanından yardım istedi ve yanına verilen 40 bin kişilik bir kuvvetle Anadolu'ya tekrar girdi. Fakat Sülemiş, Anadolu'ya girince Moğol kuvvetleri tarafından yakalandı. Ardından Emir Çoban ve Başgirt tarafından Tebriz'e götürüldü. Sülemiş, 17 Eylül 1299'de Tebriz meydanında işkencelerle feci bir şekilde öldürülerek cesedi yakıldı (el-Ömerî, 2014, s. 146; Reşîdüddin, 2013, s. 276; Aksarâyî, 1943, s. 270-271; Yazıcızâde Ali, 2017, s. 712-713). Gazan Han, Sülemiş'in isyanında Karamanoğullarının desteği olmasına rağmen onlara dokunmadı. Bu isyandan bir süre sonra da 1300 tarihinde Güneri Bey vefat ederek yerine kardeşi Mahmud Bey geçti (Akkuş, 2016, s. 335).

Mahmud Bey ve Sonrası (1300-1335):

Gazan Han'ın 1304 yılında ölümü üzerine Olcayto İlhanlı tahta çıktı ve 1305 yılında İrencin Noyan'ı Anadolu'daki Moğol ordu kumandanlığına getirdi. İrencin Noyan, gerek Cengiz soyundan olması gerekse Olcayto'nun dayısı olması münasebetiyle Anadolu'da keyfi bir emirlik sürmüştü, haksız bir servet yapmıştır. Nihayetinde onun bu zalimane yönetimi karşısında Karamanoğulları başta olmak üzere Germiyanogulları, Hamidoğulları ve Candaroğulları gibi pek çok Türkmen zümre harekete geçmiştir. Türkmenler gerek vergi vermeyerek gerekse fiili olarak Moğol yönetimine karşı mukavemette bulunmaya başladılar. Zira artık Türkiye Selçuklu Devleti'nden ümitlerini kesmişlerdir (Aksarâyî, 1943, s. 336-340; Uzunçarşılı, 1967, s. 602; Sümer, 1970, s.71; Spuler, 2011, s. 570). 1308'de Sultan II. Mesud'un da ölümü üzerine Türkmenler artık kendi bölgelerinde nüfuz

sağlamaya çalışmışlardır. Sultan Mesud'un ölümüyle Anadolu Türkmenlerinin dağılmaya başlayan Moğollara karşı daha dik oldukları bir döneme girdikleri muhtemeldir.

Karamanoğulları Beyliği'nin istiklalini kazanan Mahmud Bey, önce Moğolların elinden Larende'yi alarak burayı imar etti. Ardından Şikârî'nin "*Karamanoğlu Mahmud Şah geliyor dediler... Mahmud Şah gelip Keykübâd Sarayı'na kondu. Adalet etti. Bac ve haracı kaldırdı. Konya'nın harab yerlerini mamur etti. Üç sene Konya'da kaldı...*" diyerek anlattığı gibi Mahmud Bey hem müstakil bir devlet kurmuş hem de onun zamanında Konya, Karamanoğulları tarafından tekrar ele geçirilmiştir (Şikârî, 2005, s. 135). Mahmud Bey'in hangi tarihte vefat ettiği net bir şekilde bilinmese de onun Anamur'a yakın bir yerde medfun bulunması Ermenilere karşı yapmış olduğu savaşta öldüğü ve Balkusan'daki türbesine defnedildiği bilinmektedir (Şikârî, 2005, s. 135). Mahmud Bey'in, Emir Çoban'ın Anadolu'ya gelmesinden önce vefat ettiği muhtemeldir. Çünkü bu tarihten sonra kaynaklarda adına rastlanılmamaktadır. Mahmud Bey'in ölümü üzerine yerine kardeşi Yahşi Bey, Karamanoğullarının başına geçmiştir (Ünal, 2001, s. 171-173).

Yahşi Bey, Karamanoğullarının başına geçince selefleri gibi Konya üzerine yürüdü ve Konya hâkimi Ahi Mustafa'yı öldürerek şehri ele geçirdi (Aksarâyî, 1943, s. 342; Ahmet Eflâkî, 1973, s. 237; Spuler, 2011, s. 128). Zira Anadolu'da İreçin Noyan'ın nizamı sağlayamaması ve halka zulüm yapması, çeşitli tecavüzlerde bulunması Anadolu'daki asayiş bozmuştu (Aksarâyî, 1943, s. 332-336; Turan, 2014, s. 653). Bozulan nizamı düzenlemek için Olcaytu Han, 1314 yılında Anadolu'ya Emir Çoban'ı gönderdi. Emir Çoban'ın Anadolu'ya gönderilmesini Tarih-i Olcaytu şu şekilde nakleder: "*714 Rebiülahiri'inde (Temmuz 1314) İran ülkesi civarında bulunan sapkın kişiler savaşmak amacıyla ayaklandılar. Mücadeleye giriştiler. Rum ülkesi tarafında, Karaman dolaylarında pek kalabalık bir kavim olan Selçuklu Türkmenleri huruç ettiler. Konya şehrini ve oraya bağlı yerleri ele geçirdiler. Bütün Rum ülkesini karıştırıp fitne çıkardılar. Çünkü kendi aralarında Emir İreçin'in zulmü ve aşırılıklarından şikâyetçi olup orada burada avare avare dolaşıyorlardı. Olcaytu Sultan Muhammed Türkmenlerin cüretini ve yayılmalarını haber alınca ordunun dayanağı ve desteği olan Emir Çoban Noyan'ı kan emici ve saldırgan üç tümen askerle, Türkmenlerin zararına ve fitnelerini gidermek üzere Rum taraflarına yolladı...*" (Kâşânî, 1992, s. 199-200). İreçin Noyan'ın isyan hareketi ve Türkmenlerin ayaklanması üzerine 1319'da İreçin, Tebriz'de yasaya çarptırılmıştır. (Aksarâyî, 1943, s.347-350; Uzunçarşılı, 1967, s. 606-607).

Emir Çoban kalabalık bir orduyla Konya önlerine geldiğinde Karamanoğulları haricinde birçok bey tarafından karşılandı. Bunun üzerine Emir Çoban huzura çıkmaları için üç gün mühlet verdi. Yahşi Bey, verilen sürenin dolması üzerine gece yarısı Larende'ye kaçmak isterken yakalandı. Emir Çoban Konya'yı Karamanoğullarının elinden alarak Yahşi Bey'in canını bağışladı (Aksarâyî, 1943, s. 342-343; Kâşânî, 1992, s. 200; Ersan, 2007, s. 284; Turan, 2014, s. 639). Yahşi Bey'in canını bağışlayan Emir Çoban, Konya'yı Karamanoğullarının elinden aldıktan sonra yaylalakta bulunan Karamanoğullarının birçoğunu öldürdü ve büyük bir kısmı da Moğol askerlerinin ayakları altında kaldı (Aksarâyî, 1943, s. 343).

Emir Çoban Karamanoğullarının elinden Konya'yı alıp Anadolu'da nizamı sağladıktan sonra, yerine oğlu Timurtaş'ı bırakarak İlhanlı merkezine döndü. Timurtaş,

Anadolu valiliğinin merkezini Kayseri'ye taşıdıktan sonra Konya, Karamanoğulları tarafından tekrar ele geçirildi (Uzunçarşılı, 1967, s. 603).

Yahşi Bey'in 1318 yılında öldüğü kayıtlarda geçmektedir ancak nasıl öldüğü bilinmemektedir. Onun ölümünün ardından Karamanoğullarının başına kardeşi Musa Bey geçti. Fakat kardeşi Bedreddin İbrahim Bey, Memlûklerin desteğini alarak isyan etti ve 1318'de Karaman Beyi oldu (Neşri, 1949, s. 49; Yazıcızâde Ali, 2017, s. 743; Uzunçarşılı, 2003, s. 9-10; Ünal, 2001, s. 177). Yukarıda Karamanoğullarının Emir Çoban'ın Anadolu'dan ayrılması üzerine 1320'de Konya'yı tekrar ele geçirdiğinden bahsedilmişti (Turan, 2014, s. 660-661). Sultan Ebu Said Bahadır Han, zamanla İlhanlı Devleti'nde nüfuz sağlayan Emir Çoban ve oğlu Anadolu valisi Timurtaş'a suikast düzenlenmesi emri verdi. Merkezden verilen emir üzerine Timurtaş da suikaste maruz kaldı. Mahiyetindeki emirlerin saldırısından ancak 1319'da Anadolu'nun müstahkem yerlerine kaçarak kurtulmayı başardı. Bu sırada Konya'daki boşluk üzerine İbrahim Bey, Konya'yı ele geçirerek Memlûk Sultanı adına hutbe okuttu (Uzunçarşılı, 1967, s. 623; Akkuş, 2016, s. 336; Kesik, 2018, 351). Ardından Ermeniler üzerine bir sefer düzenlediyse de bu seferde başarılı olamayarak geri döndü (Başkumandan Simbat, s. 103; Kesik, 2018, s. 351). İlhanlıların İslamlaşmasıyla Anadolu'da izledikleri siyasetin değişmesi neticesinde Bulargu ve Timurtaş'ın Ermenilere izledikleri siyaset de değişmiştir. Timurtaş'ın Ermenilere karşı Memlûkler ile müttefik olması, Anadolu'da siyasi dengeleri değiştirdi. Timurtaş, Hristiyan Ermenilere karşı Memlûk Sultanı Melik Nasir Kalavun'u birlikte hareket etmeye teşvik etti. Kendisi ise aynı yıl Sis üzerine yürüdü ve Ermeni beyini bir ay kadar tutsak etti (Başkumandan Simbat, s. 104; Kâşânî, s. 114-118; Uzunçarşılı, 1967, s. 623-624; Ersan, 2007, s. 203-225).

Timurtaş, babası Emir Çoban'ın hayatta olduğunu ve makamını koruduğunu öğrenince tekrar Anadolu'ya hareket etti ve Konya üzerine yürüyerek 1323 yılında Konya'yı ele geçirdi. Nitekim Anadolu'yu istediği gibi idare eden Timurtaş Türklerle barış yoluna gitti. Karaman beyleri ile iyi ilişkiler kurarak onları hizmetine aldı ve bütün halk arasında güven ve asayiş sağladı (Aksarayî, 1943, s. 351). Timurtaş, Memlûk Sultanlığı ile iyi ilişkiler kurup kendisine muhalefet edecek hiç kimseyi bırakmak istemiyordu. Nihayetinde Menâkib-ül Ârifin'e göre, " 'Ben sahipkiran bir hükümdarım. Hatta zamanın Mehdi'siyim.' diye iddia etti. Hatta Anadolu'nun önde gelen ulularının hepsi, bilginler, şeyhler, emirler, ileri gelenler ve kumandanlar ve daha başkaları ona itaat edip biat etti, ona boyun eğmeği vacip gördü ve bu hususta söz verdi. Mevlana Necmeddin-i Taştî, Şehzâde Tokâdî, Kayserili merhum Zahireddin Hatib, Şeyh Nasir-i Sofî, Mevlana Emir Hasan Tabîb, Niğdeli Kadı Şihâb, Kadı Asker Yegân ve Va'iz Hüsâm-i Barcinliği; her şehirden birçok kadılar ve bilginlerden bir cemaat ona boyun eğdi ve fedakârlıklarda bulundu." diyerek Timurtaş'ın, Anadolu'da ne denli nüfuz sahibi olduğuna dikkati çekmiştir (Aksarayî, 1943, s. 351-353; Eflâkî, 1973, s. 328-329). Timurtaş, Anadolu'nun tek hâkimi olmak ve Türkmenleri kendi itaati altında tutmak istemekteydi. Anadolu beylerini itaat atına alması üzerine Karamanoğulları da Emir Çoban ile iyi ilişkiler kurmuş ve dostluk tesis etmek zorunda kaldı. Şayet Emir Çoban ile dostluklarını geliştirme yoluna gitmiş olmasalardı yenilgiden, mallarını, hayatlarını ve Anadolu'da sağlamış oldukları gücü kaybedebilirdi (el- Ömerî, 2014, s. 151-152).

Timurtaş, 1322 yılında Anadolu topraklarındaki siyasetini değiştirdi ve kendi istiklalini ilan ederek adına hutbe okutup para bastırdı. Merkeze gönderilen haraç ve mürettebatı da göndermemeye başladı ve vergi memurlarını geri çevirdi. Birkaç defa İlhanlı merkezine davet edildiyse de buna karşılık vermeyerek gitmedi (Uzunçarşılı, 1967, s. 624). Diğer yandan Timurtaş daha önce suikasta uğradığı için kendi maiyetine de güveni kalmamıştı. Bu yüzden şiddet politikalarına başvurdu. O, Anadolu beylerine de rahat vermeyerek beylerin üzerlerinde baskı politikası da uyguladı. Beyler ise Timurtaş'ın yapmış olduğu bu şiddet politikası nedeniyle önce babası Emir Çoban'a, sonuç alamayınca da İlhan Ebu Said'e şikâyetle bulundular. Anadolu'daki bu olaylar İlhan Ebû Said tarafından da hoş karşılanmadı ve Timurtaş'ı huzura getirmesi için Emir Çoban görevlendirildi (Turan, 2014, s. 661). Ancak tekrar İlhan'ın hizmetine girmek istemeyen Timurtaş, babası Emir Çoban'ın Anadolu'ya hareketini haber alınca savaşmaya karar verdi. Timurtaş ordusunun savaş yanlısı olmaması ve Emir Çoban taraftarı olması gibi nedenlerle savaşmaktan vazgeçip babası Emir Çoban ile İlhanlı merkezine gitti. Emir Çoban ve Timurtaş merkeze geldikten sonra İlhan Ebu Said Bahadır Han'ın huzuruna çıktı ve af dilemesi üzerine tekrar Anadolu umumi valisi oldu (Uzunçarşılı, 1967, s. 626-628).

İlhan Ebû Said ve Emir Çoban'ın arası bozulmuştu. Buna bir de Emir Çoban'ın oğlu Demaşk Hoca'nın İlhan'ın hareminden Kotoktay Hatun ile münasebetinin öğrenilmesi üzerine İlhan, Emir Çoban ve ailesinin idamına karar vermiştir. Bunu öğrenen Timurtaş kaçarak Memlûkler'e sığındı. Timurtaş'ın Memlûk devlet adamlarına iyi davranması Memlûk Sultanı el-Melik an-Naşir'in hoşuna gitmedi ve onu 1328'de hapsedirdi. Ebu Said Bahadır Han'ın ricası üzerine Memlûk Sultanı, Timurtaş'ı idam ettirdi (Spuler, 2001, s. 139-141). Böylece Anadolu'nun dışarıdan yönetiminin sarsılmasıyla Türkmen beyleri, kendi hâkimiyet alanlarını genişletme yoluna giriştiler. Buna binaen de Karamanoğlu Bedreddin İbrahim Bey, Konya'yı tekrar ele geçirdi. Karamanoğulları bu tarihten sonra Konya ve çevresine hâkim oldu ve burayı uzun süre ellerinde tuttu (Ünal, 2001, s. 180-181). 1335 yılına gelindiğinde Ebu Said Bahadır Han'ın ölmesiyle Türkmenler, Anadolu'da rahat bir nefes almışlardır. Türkiye Selçuklularının yıkılmasıyla başlayan Beylikler Dönemi'nde bu tarihten itibaren beylikler müstakil hüküm sürmüşlerdir.

Sonuç

Moğolların tarih sahnesine çıkışı ve akabinde Türklerin yoğun olarak yaşadıkları Mâverâünnehr ve Horasan coğrafyasına yönelik istila hareketi başlatmaları, bölgede yaşayan Türkmen nüfusunun Anadolu'ya doğru göç hareketine neden olmuştur. 1243 Köseadağ bozgunuyla da Türkiye Selçuklu Devleti, Moğollar karşısında aldığı mağlubiyetle yıkılış sürecini girmiş, aynı zamanda Anadolu bir anarşi ortamına sürüklenmiştir. Bu süreçte Moğollar özellikle Türkmenler ile mücadele etmişlerdir. Moğollar ilk olarak Erzurum ve Sivas, ardından Kayseri üzerine yürümüşdür. Buralarda halka yönelik kıyımların yanı sıra bölgeye yönelik tahribat hareketlerine de girişmişlerdir. Selçuklu devlet adamlarının ve Türkmenlerin birçoğu, Moğol tahakkümüne razı olmak istememiş ancak yapılan mücadelelerde istedikleri başarıyı elde edememeleri üzerine çaresiz kalmışlardır.

Moğollara karşı Anadolu'da en ciddi mücadeleye girişen beyliklerin başında Karamanoğulları Beyliği gelmektedir. Bu dönemde Anadolu'da bulunan diğer Türkmen

beyleri de Moğolların ve Türkiye Selçuklu devlet adamlarının uygulamış oldukları politikalarından memnun değillerdi. Karamanoğulları öncülüğünde hareket eden bu Türkmen kuvvetleri her ne kadar yapmış olduğu mücadeleler ile Moğolları Anadolu'dan atmayı başaramamış olsalar da büyük oranda onları yıpratmayı başarmıştır. Karamanoğulları, bu dönemde yaklaşık olarak yirmi beş bin kişilik askeri gücüyle, Anadolu'da Moğollara karşı en önemli tehlike unsurlarından birisi olmuştur. Karamanoğulları, I. Mehmed Bey döneminde, gerek başta Moğollar olmak üzere diğer siyasi unsurlar ile giriştikleri mücadeleler, gerekse Türkçenin resmî dil olarak kullanılması gibi kültürel atılımları ile Anadolu'nun bir dönemine damga vurmuşlardır. Güneri Bey de selefinin izlemiş olduğu siyaseti sürdürmüştür. Bu dönemde Moğol Noyanlarının izledikleri siyaseti değiştirip Karamanoğullarıyla iyi münasebetlere giriştikleri ve İlhanlılar'a karşı onlar ile ittifak kurdukları görülür.

Karamanoğulları, İlhanlılar karşısında mücadele ederken bir yandan da onların Anadolu'daki müttefiki konumunda olan Ermeniler ile de çetin mücadelelere girişmişlerdir. Moğol/Ermeni ittifakına karşı Karaman Beyleri, Moğolları Anadolu'dan atma ve istiklallerini sağlama yolunda Memlûkler ile müttefik olmuşlardır. Anadolu'da güçlenen ve İlhanlılar karşısında ciddi güç olan Karamanoğulları, Memlûkler ile ittifakı neticesinde Moğolları Anadolu'da yıpratmış ve zamanla Anadolu topraklarında Moğol Noyanlarının İlhan'a karşı başvurdukları ilk adres olmuşlardır. Moğolların ve Moğol vali ve Noyanlarının zulümlerine karşı göstermiş oldukları mücadele, Karamanlıları Anadolu Türklüğünün savunucusu konumuna yükseltmiştir.

Kaynaklar

- Aksarâyî, K. M. (1943). *Müsameretü'l-Ahbar*. (çev. M. Nuri Gençosman), Ankara: Recep Ulusoğlu Basımevi.
- Akkuş, M. (2016). “Karamanoğullarının Moğol Tahakkümüne Karşı Mücadeleleri”. *Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu*, 1, 320-338.
- Akkuş, M. (2011). *İlhanlıların Anadolu'daki Dini Siyaseti*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Anonim Selçuknâme (1952). (çev. Halil İbrahim Gök- Fahrettin Coşkuner), Ankara: Atıf Yayınları.
- Artuk, İ. (1958). “Sahte Selçuklu Sultanı Cimri”. *Tarih Dergisi*, 9/13, 151-160.
- Başkan, Y. (2016). “Karamanoğullarının Kökeni Meselesi”. *Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu*, 1, 262-275.
- Başkumandan Simbat Vekaynamesi (951-1334)*. (çev. Hrant. D. Andreasyan) TTK Basılmamış Nüsha,
- Bedirhan, Y. (2017). “Selçuklu Türkiye'sinde Moğol İsyanlarının Sebep ve Sonuçları”. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 50, 126-144.
- Boyacıoğlu, R. (1999). “Karamanoğullarının Kökenleri”. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1/3, 40-45.
- Cahen, C. (2012). *Osmanlılardan Önce Anadolu*. (çev. Erol Üyepazarcı), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Demirer, A. (2015). *Ortaçağ'da Moğollar İle Ermeniler Arasındaki İlişkiler*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eflâkî, A. (1973). *Ariflerin Menkıbeleri II*. (çev. Tahsin Yazıcı), İstanbul: Hürriyet Yayınları.
- en-Nesevi. (1934). *Siret-i Sultan Celaleddin Mengüberti*. (çev. Necip Asım), İstanbul: Devlet Matbaası.
- el-Cüzcânî, (2016). *Tabakat-ı Nâsiri- Moğol İstilasına Dair Kayıtlar*. (çev. Mustafa Uyar), İstanbul: Ötüken Yayınları.
- el-Ömerî, (2014). *Mesâlikü'l-epsâr*. (çev. Ahsen Batur), İstanbul: Selenge Yayınları.
- Erdem, İ. (2004). “İlhanlılar'da Ahmed Teküdar Dönemi ve Selçuklular”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 34, 103-111.
- Erdem, İ. (2000). “Olcaıt Han'ın Ölümüne Kadar İlhanlılar'da Yaşanan Siyasal- Kültürel Gelişmeler ve Yakın-Doğu'ya Etkileri”, *Ankara Üniversitesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, 31, 1-36.
- Ersan, M. (2002). “Selçuklu- Ermeni İlişkileri”, *Türkler*, (C. 6 ss.1110-1122), Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Ersan, M. (2007). *Türkiye Selçukluları Zamanında Anadolu'da Ermeniler*, Ankara: TTK.
- Ebu'l Ferec, (1987). *bu'l Ferec Tarihi II*. (çev. Ömer Rıza Doğrul), Ankara: TTK.
- Ersan, M. (2011). *Tarihi Muhtasari'd-Düvel*. (çev. Şerafeddin Yaltkaya), Ankara: TTK.
- Grigor, A. (2012). *Okçu Milleti Tarihi*. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Günler, M. (2016). “Türkmen Meselesi Bakış Açısından Karamanoğlu Mehmet Bey ve Fermanı'nın Bir Değerlendirilmesi”, *Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu II*, C. I, s. 474-498.

- İbn Bibi (1996). *El Evamirü'l-Ala'iyе Fi'l-Umuri'l-Ala'iyе (Selçuk Name) I-II*. (Mürsel Öztürk, Çev), Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- İbn Şeddâd, (2000). *Baypars Tarihi II*. (M. Şerefüddin Yaltkaya, Çev), Ankara: TTK.
- İbn Tağrıberdî, (2013). *En-Nücumu'z-Zahire*. İstanbul: Selenge Yayınları.
- Kanat, C. (1998). “Memlükler’in Baybars Zamanındaki (1360-1377) Suriye- Çukurova Siyaseti ve Bu Siyasetin Çukurova’nın Türkleşmesindeki Rolü”, *Uluslararası Çukurova Sempozyumu Bildirileri*, 3, Adana 1998, 423-434.
- Kamalov, İ. (2003). *Moğolların Kafkasya Politikası*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Kâşânî, A. (1992). *Tarih-i Olcaytu*. (Trc. Derya Örs.), (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaymaz, N. (1970). *Pervâne Süleyman, 13. Yüzyulun İşbirlikçi Emiri Muînüddin Süleyman*. Ankara: Kaynak Yayınları.
- Kiragos, G. (2009). *Ermeni Müverrihlerine Göre Moğollar*, (çev. Gürsoy Solmaz), Ankara: Elips Yayınları.
- Koca, S. (2013). *Anadolu Türk Beylikleri Tarihi*, Ankara: Berikan Yayınevi.
- Koca, S. (2015). “Türkiye Selçuklu Tarihinin Akışını Değiştiren ve Anadolu’nun Kaderini Belirleyen Savaş: Köseadağ Bozgunu”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 35, Konya 2015, 35-84.
- Koprıman, K. Y. (1990), “Mısır Memlükleri”, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, 6, İstanbul s. 434-605.
- Köprülü, M. F. (1928). “Anadolu Beylikleri Tarihine Aid Notlar”. *Türkiyat Mecmuası*, 2, İstanbul 1928, 951-970.
- Köprülü, M. F. (1925). “Oğuz Etnolojisine Dair Tarihi Notlar”. *Türkiyat Mecmuası*, 1, İstanbul 1925, 191.
- Köprülü, M. F. (1978). “Salur”, *MEB İslam Ansiklopedisi*, C. 10, ss. 136-138, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Köprülü, M. F. - Babinger, F. (1996). *Anadolu'da İslamiyet*, İstanbul: İnsan Yayınları.
- Müneccimbaşı, (2001). *Câmiu'd-Düvel (Selçuklular Tarihi II, Anadolu Selçukluları ve Beylikler)*. (yay. Ali Öngül), İzmir: Akademi Kitabevi.
- Müverrih Vardan, (2017). *Türk Fetihleri Tarihi*. İstanbul: Post Yayınları.
- Neşri, (1983). *Kitâb-ı Cihan-Nüma I*. (hız. Faik Reşit Unat, Mehmed Altay Köymen), Ankara: Kültür Ve Turizm Bakanlığı.
- Ocak, A. Y. (2000). *Babailer İsyamı Aleviliğın Tarihsel Altyapısı Yahut Anadolu'da İslam-Türk Heterodoksisinin Teşekkülü*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Reşidüddin F. (2013). *Câmiu't Tevârih-İlhanlılar*, (İsmail Aka, Mehmed Ersan, Ahmad Hesamipour Khelejeni), Ankara: TTK.
- Sevim, A.- Merçil, E. (1995). *Selçuklu Devletleri Tarihi*. Ankara: TTK.
- Solak, K. (2014). “Moğol Sülemiş ve Timurtaş İsyancıları Karşısında Anadolu'da Türkmenlerin Tutumu”. *Cappadocia Journal of History and Social Sciences, Kapadokya Tarih ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 3, Nevşehir 2014, 61-74.
- Spuler, B. (2011). *İran Moğolları, Siyaset, İdare ve Kültür İlhanlılar Devri, 1220-1350*, (çev. Cemal Köprülü), Ankara: TTK.
- Sümer, F. (1963). “Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar (Fetihden XVI. Yüzyılın İkinci Yarısına Kadar)”. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 1, Ankara 1963, 1-98.

- Sümer, F. (1970). “Anadolu’da Moğollar”. *Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, 1, Ankara 1970, s. 1-147.
- Sümer, F. (1989). “İlhanlı Hükümdarlarından Abaka, Argun Hanlar ve Ahmed-i Celayir”. *Belleten Dergisi*, 53/206, Ankara 1989, 175-197.
- Sümer, F. (2001). Karamanoğulları. *DİA*, C.24, s. 454-460, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Şikari, (2005). *Karamanname (Zamanın Kahramanı Karamaniler’in Tarihi)*, (hızr. Metin Sözen- Necdet Sakaoğlu). İstanbul: Karaman Valiliği Yayınları.
- Şeker, M. (2002), “Anadolu’nun Türk Vatanı Haline Gelmesi”, *Türkler*, C.6, ss. 438-461, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Taşkıran, H. (2016). *Mirasçı Bir Beylik Karamanoğulları Hristiyan Devletlerle İlişkileri*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Tekindağ, Ş. (1964). “Şemsüddin Mehmed Bey Devrinde Karamanlılar”, *Tarih Dergisi*, 14/19, Tekirdağ 1964, 81-98.
- Tekindağ, Ş. (1965). “Karamanlılar”, *MEB İslam Ansiklopedisi*, C. 6, ss. 316-330 İstanbul: Milli Eğitim Basınevi.
- Tiesenhansen, W. (1941). *Altınordu Devleti Tarihine Ait Olan Metinler*, (çev. İsmail Hakkı İzmirli), İstanbul: Maarif Matbaası.
- Turan, O. (1964). “Orta-Çağlar’da Türkiye-Kıbrıs Münasebetleri”. *Belleten Dergisi*, 38/110, Ankara 1964, 209-227.
- Turan, O. (2014). *Selçuklular Zamanında Türkiye*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Uyar, M. (2012). “Moğol İstilasası Döneminde Selçuklular”, *Selçuklular Tarihi El Kitabı* (ed. Refik Turan), Grafiker Yayınları, Ankara s. 409-438.
- Uzunçarşılı, İ.H. (1967). “Emir Çoban Suldüz ve Demiştaz”, *Belleten Dergisi*, 31/124, Ankara 1967, 601-646.
- Uzunçarşılı, İ.H. (2003). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, Ankara: TTK.
- Ünal, T. (2001). *Karamanoğulları Tarihi*, Ankara: Berikan Yayınları.
- Yazıcızâde A. (2017). *Tevârih-i Âl-i Selçûk (Oğuznâme-Selçuklu Tarihi)*, (Hızr. Abdullah Bakır), İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Yununi, (1958). *Zeyl-u Miratü’z-Zaman II*, Haydarâbâd.
- Yuvalı, A. (2017). *İlhanlı Tarihi*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.